

Випробування невинуватістю
Агата Крісті

У маєтку Сонячний Ріг знаходять мертвою місис Рейчел Аргайл. У вбивстві звинувачують її прийомного сина Джека. Його ув'язнюють, адже в чоловіка немає алібі. Через певний час доктор Артур Калгарі заявляє, що може надати це алібі. Але в'язень помер ще до початку судового розслідування. Калгарі сповнений рішучості за всяку ціну виправдати Джека, нехай навіть посмертно, однак родина Аргайл не бажає допомагати йому в розслідуванні. Несподівано відбувається ще одне вбивство.

Які таємниці приховує Сонячний Ріг і його мешканці? Чи причетні вони до того, що сталося? Хто цей вовк в овечій шкурі?

Агата Крісті

Випробування невинуватістю

Агату Крісті в усьому світі знають як королеву детективу. Близько мільярда примірників її творів продано англійською мовою, іще один мільярд – у перекладі ста іноземними мовами. Вона – найпопулярніший автор усіх часів. За кількістю перевидань її книги поступаються лише Біблії та творам Шекспіра. Її перу належать вісімдесят детективних романів і збірок оповідань, дев'ятнадцять п'ес і шість романів, написаних під псевдонімом Мері Вестмейкот.

Перший роман Агати Крісті – «Таємнича пригода в Стайлзі» – написано наприкінці Першої світової війни, у якій письменниця брала участь у складі волонтерського медичного загону. У цьому романі вона створила образ Еркюля Пуаро – маленького бельгійського детектива, якому судилося стати найзнаменитішим героєм літератури детективного жанру після Шерлока Голмса. Цей роман було опубліковано у видавництві «Бодлі-Гед» 1920 року.

Після цього Агата Крісті щороку випускала по книжці, а 1926 року – шедевр «Убивство Роджера Екroyда». То була її перша книга у видавництві «Колінз», що започаткувала їхню плідну й ефективну співпрацю, яка тривала п'ятдесят років і породила сімдесят книг. «Убивство Роджера Екroyда» – це також перша книга Агати Крісті, яку було інсценовано – під назвою «Алібі» – й успішно поставлено на сцені одного з лондонських театрів Вест-Енду. «Пастка на мишей» – найславетніша п'еса письменниці – була вперше поставлена 1952 р. і не сходить зі сцени протягом найтривалішого в історії театральних вистав часу.

У 1971 р. Агата Крісті отримала титул Дами Британської Імперії. Померла 1976 р., і кілька її творів вийшли друком посмертно. Найуспішніший бестселер письменниці – «Сонне вбивство» – з'явився друком дещо згодом, того ж таки року, після чого вийшли її автобіографія та збірка оповідань

«Останні справи міс Марпл», «Пригода в затоці Поленза» й «Доки триває світло». У 1998 р. «Чорна кава» стала першою з п'єс Агати Крісті, на сюжеті якої інший автор, Чарлз Осборн, вибудував свій роман.

* * *

Біллі Коллінзу з любов'ю і вдячністю

* * *

Якщо виправдуватимусь, мої уста мене осудять.

...То я тремчу перед усіма муками моїми, бо знаю, що не визнаеш мене безвинним.

Книга Йова, 9[1 – Переклад І. Хоменка. (Тут і далі прим. перекл.)]

Розділ перший

I

Коли він дійшов до переправи, уже запали сутінки.

Хоч міг прийти сюди набагато раніше, зволікав.

Спочатку пообідав із друзями в Редкі – легка, буденна розмова, плітки про спільних друзів, що означало: усередині він скулювався від того, що збирається вчинити. Друзі запропонували залишитися на чай, і він не відмовив. Однак зрештою довелося визнати, що він більше не може відкладати це питання.

Замовлена машина прибула. Він попрощався й проїхав сім миль прибережним шосе з інтенсивним рухом, а потім звернув на лісову просіку, що виходила до невеликого кам'янистого річкового молу.

Водій енергійно зателенькав великим дзвоном, щоб викликати пором із протилежного берега.

– Я вам більше не потрібен, сер?

- Ні, - сказав Артур Калгарі. - Я розпорядився, щоб за годину на іншому березі мене зустрів автомобіль і відвіз до Драймута.

Водій отримав свою плату та чайові. Вглядаючись у темінь річки, повідомив:

- Пором наближається, сер.

Тихо побажавши на добраніч, він розвернув машину та зник за пагорбом. Артур Калгарі залишився стояти на краю пірсу на самоті зі своїми думками та побоюванням того, що на нього чекає. «Яка дика місцина, - думалось йому. - Можна уявити, що ти біля шотландського бозна-куди закинутого озера». Однак всього за кілька миль звідси - у Редкі - були готелі, крамниці, коктейль-бари та юрби людей. Він замислився (і не вперше) над дивовижними контрастами англійського ландшафту.

Почувся тихий сплеск весел - до невеликого причалу пристав пором. Артур Калгарі зішшов у човен пологою сходнею, яку притримував багром поромник - такий старезний чолов'яга, що в Калгарі виникло дивне враження, наче той із човном належали одне одному, були єдиним цілим.

Коли вони відпливали, із моря повіяв холодний вітерець.

- Холодний сьогодні вечір, - сказав перевізник.

Калгарі відповів щось підхоже. А тоді погодився, що таки прохолодніше, ніж напередодні.

Помітив - чи вирішив, що помітив - приховане зацікавлення в очах поромника. Тут він був чужинцем. Чужинцем після закриття туристичного сезону. Ба більше, прибув у незвичайний час - надто пізно для чаю в кафе біля молу. Не мав багажу, отож не планував залишитися. (Чому він дістався сюди о такій пізній годині? - замислився Калгарі. - Може, насправді, підсвідомо відтягував цю мить. Відтягував до останнього те, що повинен зробити?) Перетнути Рубікон - це річка... річка... Його думки повернулися до іншої річки - Темзи.

Він подивився на воду невидючими очима (то було тільки вчора?), а потім знову глянув на чоловіка за столом навпроти нього. У тих вдумливих очах було щось, чого не міг зрозуміти. Потайливість, щось, про що думалося, та що не викривалося...

- Вочевидь, - осягнув він, - вони навчилися ніколи не виказувати свої думки.

Уся ця історія, як добре помізкувати, і справді жахлива. Він мусив зробити те, що мало бути зробленим, а потім забути це!

Згадавши вчорашню розмову, він спохмурнів. Гарний, тихий, байдужий голос мовив:

- Докторе Калгарі, ви абсолютно певні того, що хочете зробити?

Схвильовано на те відповів:

– Що ще я можу зробити? Гадаю, ви й самі це розумієте? Ви ж згодні зі мною? Я не можу від цього втікати.

Однаке він не зрозумів відчуженого виразу сірих очей, та й відповідь його трохи збентежила.

– Треба уважно вивчити питання, розглянути всі аспекти.

– Із точки зору справедливості можливий тільки один аспект.

Він говорив пристрасно, подумки визнаючи це нищою спробою «не дати ходу» справі.

– У певному сенсі я згоден. Але тут дещо більше. Більше за, скажімо, справедливість.

– Я не згоден. Треба подумати про родину.

Співрозмовник швидко підтакнув:

– Безумовно, так. Саме так. Про них я і говорив.

Калгарі це здавалося нісенітницею! Бо коли думаєш про них...

Тоді інший чоловік тим самим приємним голосом підсумував:

– Усе цілком залежить від вас, докторе Калгарі.

– Що ж, робіть, як вважаєте правильним.

Човен пристав до берега. Рубікон перейдено.

Із м'яким акцентом, властивим західним графствам, озвався поромник:

– Чотири пенси, сер. Чи ви повернетесь?

– Ні, – відповів Калгарі. – Не повернуся. (Якими пророчими були ці слова!)

Він розрахувався, а потім запитав:

– Ви часом не знаєте будинку із назвою Сонячний Ріг?

Старий одразу ж пожвавився. У його очах спалахнули вогники цікавості.

– Чому ж, знаю. Он там, праворуч від вас, проступає за деревами. Підніміться вздовж пагорба та зверніть праворуч, а потім новою дорогою повз забудови. Цей будинок аж наприкінці.

– Дякую.

– Ви сказали Сонячний Ріг? Де місис Аргайл...

– Так, так... – перервав його Калгарі. Він не хотів це обговорювати. – Сонячний Ріг.

Ледача й досить особлива посмішка викривила губи поромника, раптом роблячи його схожим на древнього хитрого фавна.

– То вона називала так той будинок під час війни. Це був новий будинок, щойно зведений, і ще не мав назви. Але земля, на якій він стояв, лісовий виступ – Гадючий Ріг, отак! Але Гадючий Ріг не подобався їй, не для назви будинку. Сонячний Ріг – от як назвала. А ми всі тут називаємо його Гадючий Ріг.

Калгарі швидко подякував, попрощався і почав підніматися пагорбом. І хоч здавалося, що нікого немає, він відчував, як на нього зиркають із вікон невидимі очі тих, хто добре знає, куди він іде, хто перемовляється поміж себе: «Він іде до Гадючого Рогу...»

Гадючий Ріг. Якою слушною була ця назва!

Нехай спізнає, що гадючі зуби – це менший страх...[2 – Король Лір. Дія перша, сцена четверта (переклад з англ. М. Рильського).]

Він швидко опанував свої думки. Треба зібратися і зосередитися на тому, що він мусить сказати...

II

Калгарі підійшов до кінця нової дороги, з гарними будинками по обидва боки, до кожного з яких прилягав невеликий садочок, площею одна восьма акра, де росли альпійські рослини, хризантеми, троянди, шавлії, герані – залежно від уподобань власників.

Наприкінці дороги була брама з написом готичними літерами «СОНЯЧНИЙ РІГ». Він відчинив її та попрямував коротким заїздом. Перед ним стояв будинок – сучасний, міцний, безликий будинок із похилим дахом і верандою. Він міг стояти в будь-якому пристойному передмісті чи житловому мікрорайоні. На думку Калгарі, будинок не відповідав панорамі. Бо панорама вражала. Річка в цьому місці різко вигиналася, майже розвертаючись у протилежний бік (на іншому її березі височіли вкриті лісом пагорби), а вище за течією ліворуч знову повертала, звіддала відкриваючи огляду луки та сади.

Калгарі якусь мить милувався річкою. «Тут годилося б звести замок, – міркував він, – неймовірний, смішний казковий замок! Такі, які роблять із пряників і покривають плазур'ю». Натомість тут був гарний смак, поміркованість, стриманість, купа грошей і абсолютна відсутність уяви.

Звісно, Аргайлів у цьому не звинуватиш. Вони не будували будинок, а просто купили його. Одне те вони, хтось із них (місіс Аргайл?), його вибирали...

Він сказав собі: «Далі відкладати не можна...» – і натиснув на гудзик електричного дзвінка біля дверей.

Стояв і чекав. Трохи почекавши задля годиться, натиснув дзвоник знову.

Кроків за дверима не почув – вони відчинилися раптово.

Здивований, відступив назад. Через розбуркану уяву йому здалося, що перед ним постала, перегородивши шлях, сама Трагедія. Молода особа, та в її юності була гіркота, що складала суть трагедії. «Трагічна Маска, – подумалось йому, – це завжди маска юності... Безпомічність, відчуття приреченості, наближення фатуму... з майбутнього...»

Опанувавши себе, спробував знайти пояснення своєму враженню. Ірландський тип: темно-сині очі, глибокі тіні довкола них, грива чорного волосся, похмурі риси обличчя...

Дівчина стояла – молода, насторожена й ворожа.

– Так? Що вам потрібно?

Він звично відповів.

– Містер Аргайл удома?

– Так. Але він нікого не приймає. Тобто людей, із якими він не знайомий. Він же з вами не знайомий, чи не так?

– Ні. Він мене не знає, але...

Вона почала зачиняти двері.

– Краще напишіть...

– Даруйте, але я справді хочу зустрітися з ним. Ви міс Аргайл?

Вона неохоче підтвердила.

– Я Естер Аргайл. Але мій батько нікого не приймає, принаймні без попередньої домовленості. Будь ласка, краще напишіть йому.

– Я прибув здалеку... – Дівчина лишалася байдужою.

– Усі так кажуть. Але я думала, що це нарешті закінчилося, – сказала вона звинувачувальним тоном. – Ви репортер?

– Ні, ні, нічого подібного.

Вона зненацька глянула на нього так, наче не повірила його словам.

– Ну то що ви хочете?

Позаду неї, в задній частині холу, він помітив інше обличчя. Непоказне, простакувате обличчя. Можна було б порівняти його з млинцем – обличчя

жінки середнього віку, з кучерявим, жовтувато-сивим волоссям, закрученим аж на маківці. Вона вичікувала, як невсипущий дракон.

– Міс Аргайл, це щодо вашого брата.

Естер Аргайл глибоко вдихнула. Із сумнівом промовила:

– Майкла?

– Ні, Джека.

Вона спалахнула:

– Я так і знала! Я знала, що ви прийшли через Джеко! Чому ви не дасте нам спокою? Усе скінчено, досить! Навіщо це продовжувати?

– Ніколи не можна сказати напевне, що щось скінчено.

– Але це скінчилося! Джеко мертвий. Чому ви втручаєтесь? Усе скінчилося. Якщо ви не журналіст, то, мабуть, лікар, або психолог, або ще хтось такий. Будь ласка, йдіть собі. Не турбуйте мого батька. Він зайнятий.

Вона взялася зачиняти двері. Калгарі поквапливо зробив те, із чого мав почати: він видобув із кишені листа й вручив його дівчині.

– У мене лист від містера Маршалла.

Дівчина сторопіла. Її пальці непевно схопили конверт. Вона розгублено перепитала:

– Від містера Маршалла... з Лондона?

До неї підійшла та жінка середнього віку, що вичікувала в закутку холу. Підозріло глипнула на Калгарі, і йому згадалися іноземні жіночі монастирі. Звісно, це ж обличчя черниці! Бракує лише білосніжного чепчика, чи як там його називають, чорної чернечої ряси та вуалі. Це обличчя не споглядальниці, а келійниці, що підозріло визирає крізь ледь відхилені важкі двері, перед тим як неохоче дозволити вам увійти та провести до монастирської приймальні чи абатиси.

– Ви від містера Маршалла? – запитала вона.

І це пролунало достоту як звинувачення.

Естер усе ще дивилася на конверт. Потім, без жодного слова, повернулася та побігла сходами.

Калгарі залишився на порозі під звинувачувальним і підозріливим поглядом келійниці-дракона.

Він хотів щось сказати, але не спромігся нічого вигадати. Тож завбачливо мовчав.

Невдовзі пролунав голос Естер – холодний і відсторонений.

- Батько говорить, щоб він зайшов.

Її сторожовий пес дещо неохоче відступив, однак вираз підозри на обличчі не змінив. Калгарі пройшов повз, поклав капелюх на стілець і піднявся сходами до Естер, яка чекала на нього.

Його вразила стерильна, немов у дорогому санаторії, чистота будинку.

Він попрямував коридором за Естер і спустився трьома сходами. Вона прочинила двері навстіж, жестом запросила його увійти, зайшла за ним і зачинила двері.

То була бібліотека, і Калгарі із задоволенням роззирнувся. Атмосфера цієї кімнати відрізнялася від атмосфери решти будинку. Це була кімната, де жила, працювала та відпочивала людина. Уздовж стін височіли книжкові стелажі, великі крісла були пошарпаними, але зручними. На письмовому столі в прийомному безладі лежали папери, а на столиках поруч – розкидані книжки. Він краєм ока помітив, як у двері з протилежного боку кімнати вийшла молода жінка. Досить приваблива молода жінка. Тоді зауважив чоловіка із відкритим листом у руці, що підвівся і підійшов привітатися з ним.

Лео Аргайл був таким тендітним, таким прозорим в його існуванні. Наче фантом якийсь! Коли Аргайл озвався, його голос виявився приємним, хоч і дещо приглушеним.

- Докторе Калгарі? – звернувся він. – Будь ласка, сідайте.

Калгарі сів. Узяв запропоновану цигарку. Господар сів навпроти. Усе відбувалося без поспіху, немов у світі, де час майже немає значення. Тінь усмішки майнула обличчям Лео Аргайла, коли той почав говорити, м'яко постукуючи по листі блідим пальцем.

- Містер Маршалл пише, що у вас для нас важливе повідомлення, але не уточнює його характер. – Його усмішка стала чіткішою, коли він продовжив: – Адвокати надто обережні, не втручаючись у справу, чи не так?

Калгарі трохи здивувався, усвідомивши, що чоловік перед ним – щасливий. Не життєрадісно чи безтурботно щасливий, як зазвичай люди, а затаєно, проте прийнятно закритістю в собі. Чоловік, на якого зовнішній світ не мав впливу, та який із цього задоволений. Калгарі не розумів, чому він був цим здивований, але так був.

- Дуже приємно, що ви виявили бажання зустрітися зі мною, – почав Калгарі. Це була стандартна для початку розмови фраза. – Я думав, що краще прийти особисто, ніж написати. – Він замовк, а потім схвильовано продовжив: – Мені важко, дуже важко...

- Будь ласка, не кваптеся.

Лео Аргайл залишався гречним, проте відстороненим.

Він нахилився вперед – увічливо давав зрозуміти, що намагається допомогти.

– Оскільки ви принесли лист від містера Маршалла, гадаю, ваш візит пов'язаний із моїм нещасним сином Джеко – Джеком. Тобто всі ми зверталися до нього Джеко.

Усі ретельно дібрані Калгарі слова та фрази зникли. Він сидів, раптом усвідомивши той жах, про який мав сказати. Він знову пробурмотів.

– Це надзвичайно важко...

І знову замовк. Тоді Лео обережно промовив:

– Якщо це вам допоможе... ми цілком усвідомлюємо, що Джеко був... не надто нормальною особистістю. Що б ми від вас не почули, це не здивує нас. Хоча те, що трапилося, жаклива трагедія, я завжди був переконаний, що Джеко не здатний відповідати за свої дії.

– Звісно, не здатний, – сказала Естер, і Калгарі здригнувся від звуку її голосу. На мить він забув про неї. Дівчина сиділа на бильці крісла ліворуч від нього. Коли він повернув голову, Естер нетерпляче нахилилася вперед.

– Джеко завжди був жакливим, – зізналася вона. – Коли він утрачав самовладання, то поводився як маленький хлопчик. Хапав те, що знаходив під рукою, і... і жбурляв у вас...

– Естер... Естер... дитино моя, – голос Аргайла звучав засмучено.

Дівчина злякано затулила рота рукою. Вона почервоніла й заговорила з раптовою незграбністю, властивою молодим:

– Мені шкода. Я не подумала... Я забула... Не слід було так, не тепер, коли він... тобто коли все скінчилося і... і...

– Усе це скінчилося, – повторив Аргайл. – Усе в минулому. Я намагаюся... Ми всі намагаємося... вірити, що хлопець був хворим. Одна з помилок природи. Це, вочевидь, найкраще все пояснює.

Він подивився на Калгарі.

– Ви погоджуєтеся?

– Ні, – сказав Калгарі.

На мить запала тиша. Різке заперечення вразило обох його співрозмовників. Слово вилетіло з майже вибуховою силою. Прагнучи пом'якшити цей ефект, він незграбно забелькотів:

– Я... Я перепрошую. Бачте, ви мене не так зрозуміли.

– О! – Аргайл замислився. Тоді обернувся до своєї дочки: – Естер, гадаю, краще тобі вийти...

– Я не вийду! Я мушу почути... дізнатися, що це все означає.

– Це може бути неприємно.

Естер нетерпляче вигукнула:

– Яка різниця, що ще жажливого накоїв Джеко? Усе скінчилося.

Калгарі заговорив швидко.

– Повірте, питання не в тому, що вчинив ваш брат, радше навпаки.

– Я не розумію...

Двері із протилежного боку кімнати відчинилися, і молода жінка, раніше помічена Калгарі, повернулася до кімнати. Тепер була в пальто та з маленьким шкіряним портфелем.

Вона звернулася до Аргайла.

– Я йду. Щось ще...

Аргайл на мить завагався (Калгарі подумав, що він постійно вагається), а потім поклав руку на її плече й підштовхнув уперед.

– Сідай, Гвендо, – звелів він. – Це... е-е-е... доктор Калгарі. Це міс Вон, яка... – і знову невпевнено замовк, – яка багато років працює в мене секретаркою. – Він додав: – Доктор Калгарі прийшов розповісти нам чи запитати щось про... Джеко...

– Розповісти вам щось, – утрутився Калгарі. – І хоч ви цього не усвідомлюєте, та мені стає все важче й важче зробити це.

На нього глянули здивовано всі, проте в очах Гвенди він уловив щось схоже на спалах розуміння, немов вони на мить стали союзниками і ніби вона сказала: «Так, я знаю, як важко може бути з Аргайлами».

Гвенда – гарна молода жінка (можливо, не така вже й молода – тридцять сім чи тридцять вісім). Повнувата, з темними волоссям та очима; пашисть енергією та здоров'ям. Вочевидь, компетентна та розумна.

Із притаманним йому холодком у голосі Аргайл сказав:

– Я й не думав, що щось для вас ускладню, докторе Калгарі. Навіть не збирався. Якщо ви хочете перейти до суті...

– Так, я знаю. Вибачте, що висловився так. Але та впертість, з якою ви, та й ваша дочка, постійно підкреслюєте, що все пройшло, минуло, скінчилося. Нічого не скінчилося. Хтось колись говорив: «Нічого не скінчиться...»

– «...допоки все не скінчиться правильно», – завершила за нього міс Вон. – Кіплінг.

Вона підбадьорливо кивнула йому, а він відчув до неї вдячність.

– Я перейду до суті, – продовжував Калгарі. – Коли ви почуєте те, про що я повинен розповісти, то зрозумієте мое... мое небажання. Ба більше, мій

розпач. Спочатку я мушу повідомити дещо про себе. Я геофізик і нещодавно брав участь в експедиції на Антарктиду. Я повернувся до Англії лише кілька місяців тому.

– Експедиція Гайса Бентлі? – запитала Гвенда.

Він обернувся до неї, знову відчуваючи вдячність.

– Так. Це експедиція Гайса Бентлі. Я розповідаю вам це, щоб, виклавши окремі факти своєї біографії в минулому, пояснити, чому близько двох років я не відстежував поточні події.

Вона поквапилася допомогти йому:

– Ви маєте на увазі судовий процес по вбивству?

– Так, міс Вон, саме це я й маю на увазі.

Він повернувся до Аргайла.

– Перепрошую, коли я зараз завдаю вам болю, але треба звірити з вами певні дати та години. Дев'ятого листопада, позаторік, приблизно о шостій вечора, ваш син, Джек Аргайл (Джеко для вас), прийшов сюди поговорити зі своєю матір'ю, місис Аргайл.

– Із моєю дружиною, так.

– Він сказав їй, що в нього проблеми, й узявся вимагати гроші. Таке вже траплялося...

– Багато разів, – зітхнув Лео.

– Місис Аргайл відмовилася. Він заходився ображати її, погрожувати. Нарешті вибіг звідти, вигукуючи, що повернеться та що «їй все-таки доведеться дати йому грошенят». Він запитав: «Хочете, щоб я потрапив до в'язниці, так?», а вона відповіла: «Я вже майже вірю, що це для тебе найкраще».

Лео Аргайл неспокійно заворушився.

– Ми з дружиною обговорювали це. Ми були... дуже не задоволені хлопцем. Знову й знову нам доводилося рятувати його, допомагати починати все спочатку. Нам здалося, що шок тюремного ув'язнення... навчить його... – Його голос затих. – Але, будь ласка, продовжуйте.

Калгарі продовжив:

– Пізніше того вечора вашу дружину вбили. Нападник убив її ударом кочерги. На кочерзі були відбитки пальців вашого сина, а з шухляди письмового столу зникла велика сума грошей, яку ваша дружина поклала туди раніше. Поліція перехопила вашого сина в Драймуті. Гроші знайшли в нього, більшість у п'ятифунтових банкнотах. На одній із них було зазначено ім'я та адресу. І банк розпізнав її як одну з виплачених місис Аргайл того ранку. Хлопця

звинуватили, відбувся судовий розгляд. – Калгарі на мить замовк. – Вирок – умисне вбивство.

Нарешті воно вилетіло – фатальне слово. Убивство... Не гучне, а придушене; слово, поглинуте шторами, книгами, м'яким килимом... Слово приглушити можна було, та не вчинок...

– Містер Маршалл, адвокат захисту, натякнув мені, що ваш син під час арешту наполягав на своїй невинуватості, надто весело, якщо не зарозуміло. Він стверджував, що в нього неспростовне алібі на встановлений поліцією час убивства – між сьомою та сьомою тридцять вечора. Джек Аргайл стверджував, що на той час він діставався автостопом до Драймута, що його підбрала машина на головній дорозі з Редміна до Драймута, приблизно за милю звідти, саме перед сьомою вечора. Він не зауважив марки автомобіля (на той час уже стемніло), але то був чорний або темно-синій лімузин із водієм – чоловіком середнього віку. Для пошуку сліду автомобіля чи водія було зроблено все можливе, проте його свідчення так і не підтвердилися. Та й самі адвокати були переконані в тому, що всю історію покvapливо, але не надто розумно хлопець вигидав...

Основну лінію захисту вибудовували на свідченнях психологів, які намагалися довести, що Джек Аргайл завжди був психічно нестійким. Суддя кидав трохи уїдливі зауваги щодо цих свідчень і у своєму останньому слові був категорично проти обвинувачуваного. Джека Аргайла засудили до довічного позбавлення волі. Півроку по тому він помер у в'язниці від пневмонії.

Калгарі замовк. Три пари очей втупилися в нього. У Гвендиних очах проступили зацікавлення та пильна увага, в очах Естер – підозрілість, у Лео Аргайла – порожнеча.

– Можете підтвердити, що я точно вказав факти?

– Ви надзвичайно точні, – погодився Лео. – Проте я так і не зрозумів, навіщо нам треба було знову пропускати через себе всі ті болісні події, які ми намагаємося забути.

– Даруйте. Я мусив це зробити. Я так розумію, ви не оскаржили вердикт?

– Визнаю, що факти були саме такими, як викладено. Тобто якщо не переглядати їх, це, грубо кажучи, вбивство. Але якщо обмірковувати факти, знайдеться чимало пом'якшувальних обставин. Хлопець був психічно нестабільним, хоча, на жаль, не в юридичному сенсі цього терміна. «Правила Макнотена» обмежені та незадовільні. Запевняю вас, докторе Калгарі, що й сама Рейчел, моя покійна дружина, першою забула б і пробачила б нещасному хлопцеві його нерозсудливість. Вона була прогресивним і гуманним мислителем, мала глибокі знання про психологічні фактори. Вона не засуджувала б його.

– Вона точно знала, яким жакхливим міг бути Джеко, – промовила Естер. – Він завжди був таким, просто не міг нічого із цим удіяти.

– То всі ви, – повільно протягнув Калгарі, – не мали жодних сумнівів? Жодних сумнівів щодо його провини?

Естер пропікала його поглядом.

– Які сумніви могли бути? Звісно, він був винним.

– Не буквально винен, – запротестував Лео. – Мені не подобається це слово.

– І воно невіддале, – Калгарі глибоко вдихнув. – Джек Аргайл був... невинуватим!

Розділ другий

Це твердження мало б стати сенсацією. Але сподіваної реакції не було. Калгарі очікував на здивування, недовірливу радість крізь туман нерозуміння, жадібні запитання... Нічого. Лиш осторога та підозрілість. Гвенда Вон спохмурніла. Естер дивилася на нього широко розплющеними очима. Можливо, це природно. Таке повідомлення важко зрозуміти відразу.

Лео Аргайл, завагавшись, промовив:

– Тобто, докторе Калгарі, ви погоджуєтеся з моєю позицією? Думаєте, він не відповідав за свої дії?

– Я маю на увазі, що він цього не робив! Невже так важко зрозуміти, чоловіче? Він цього не робив. Він не міг це зробити. Однак через надзвичайний і нещасливий збіг обставин не зміг довести, що не винен. Довести це міг я.

– Ви?

– Я – той чоловік з машини.

Він сказав це так просто, що вони осягнули аж за мить. Допоки спромоглися отямитись, їх перервали. Двері відчинилися, й увійшла жінка непоказної зовнішності. Вона відразу ж перейшла до суті.

– Проходячи повз двері, я почула, як цей чоловік стверджує, що Джеко не вбивав місіс Аргайл. Чому це він таке говорить? Звідки йому знати?

Її обличчя, войовниче та сердите, наче аж зібгалося.

– Я також повинна це чути, – додала вона жалібно. – Я не можу залишатися осторонь і нічого не знати.

– Звісно, Кірсті. Ви член сім'ї. – Лео Аргайл відрекомендував їй: – Міс Ліндстром, доктор Калгарі. Доктор Калгарі розповідає нам неймовірні речі.

Калгарі здивувало шотландське ім'я Кірсті. Її англійська була чудовою, хоч і з ледь відчутним іноземним акцентом.

Вона звернулася до нього з осудом.

– Не треба було приходити сюди й говорити таке, засмучуючи людей. Вони вже змирилися з горем. Тепер ви засмучуєте їх своїми словами. На все, що сталося, воля Божа.

Його неприємно вразила підкреслена впевненість її слів. Можливо, вона одна з тих огидних людей, які широко радіють нещастям. Нічого, він позбавить її такої втіхи.

Він почав викладати швидко й сухо:

– Того вечора, за п'ять хвилин до сьомої, на головній трасі Редмін-Драймут я підібрав молодого чоловіка, який зупиняв попутні машини. Я підвіз його до Драймута. Ми розбалакалися. Він видався мені цікавим і приємним юнаком.

– Джеко був дуже харизматичним, – утрутилася Гвенда. – Усі вважали його приємним. Однак його норов шкодив його репутації. І, звісно, його непорядність, – у задумі додала вона. – Але люди якийсь час про це не здогадувалися.

Міс Ліндстром повернулася до неї.

– Не варто так про померлого.

Лео Аргайл озвався трохи роздратовано:

– Продовжуйте, докторе Калгарі. Чому досі ви не давали про себе знати?

– Так, – Естер немов не вистачало дихання, – чому ви залягли на дно з такою інформацією? Усі ці звернення у пресі, оголошення. Як ви можете бути таким егоїстичним, таким лихим...

– Естер... Естер, – батько зупинив її. – Доктор Калгарі ще не завершив своєї історії.

Калгарі повернувся просто до дівчини.

– Я добре розумію, що ви відчуваєте. Як і те, що відчуваю я, що завжди відчуватиму... – Він зібрався з духом і знову заговорив: – Продовжу свою історію. Того вечора на дорогах було повно машин. Уже давно минуло о пів на восьму, коли я висадив юнака, імені якого не знав, десь у Драймуті. Це, як я розумію, повністю знімає з нього всі підозри, оскільки поліція абсолютно впевнена, що злочин скоєно між сьомою та половиною восьмої.

– Так, – погодилась Естер. – Але ви...

– Будь ласка, майте терпіння. Аби краще пояснити вам, мушу розповісти передісторію. Я кілька днів проживав у Драймуті у квартирі друга. Друг, матрос, саме відбув у плавання. Він також позичив мені машину, яку тримав у приватному гаражі. Того дня, дев'ятого листопада, я повинен був повертатися до Лондона. Вирішив поїхати вечірнім потягом, а день провести зі старою нянею, яку дуже любила наша сім'я та яка мешкала в невеличкому будиночку в Полгарті, приблизно за сорок миль на захід від Драймута. Я

здійснив задумане. Няня, хоч і дуже літня та схильна до маразу, впізнала мене, зраділа й розхвилювалася, тому що читала в газетах про мою, за її словами, «подорож на полюс».

Щоб не втомлювати її, я недовго там побув. Вирішив не їхати просто до Драймута дорогою вздовж узбережжя, якою приїхав, а попрямувати на північ, через Редмін, і відвідати старого каноніка Пісмарша, який тримав у своїй бібліотеці кілька дуже рідкісних книг, серед яких – давній трактат про судноплавство, з якого я хотів переписати уривок. Старий джентльмен не користується телефоном, вважаючи його інструментом диявола, як і радіо, телебачення, кіно, орган і реактивні літаки, тому я вирішив спробувати заскочити його вдома. Мені не пощастило. Віконниці стояли зачиненими, і його, вочевидь, не було. Я трохи почекав у соборі, потім рушив до Драймута головною дорогою, утворивши маршрутом трикутник. У мене було вдосталь часу, щоб узяти багаж із квартири, повернути машину в гараж і встигнути на потяг.

Дорогою, як уже згадував, я підібрав невідомого автостопера і, скинувши його в місті, діяв за своїм планом. Прибувши на станцію, я мав іще трохи часу, тому вийшов на головну вулицю купити цигарки. Коли перетинав дорогу, з-за рогу на великій швидкості вилетіла вантажівка та збила мене.

Як розповідали перехожі, я підвівся, мабуть, неушкодженим і повадився цілком нормально. Я сказав, що зі мною все гаразд, мені треба встигнути на потяг, і заквапився на станцію. Коли потяг прибув на Паддінгтонський вокзал, мене, непритомного, забрала швидка до лікарні, де мені діагностували струс мозку. Очевидно, такий запізнілий ефект не є незвичним.

Коли за кілька днів я отямився, то нічого не пам'ятав ні про наїзд, ні про те, що мав їхати до Лондона. Останнє, що пригадав, – те, як вирушив до старої няні в Полгарті. А далі – повна порожнеча. Мене запевнили, що таке трапляється часто. У мене не було підстав вважати, що ті години мого життя, які я не пам'ятав, важливі. Ні я, ні хтось інший і уявити не могли, що того вечора я їхав дорогою Редмін-Драймут.

Залишалось дуже мало часу до того, як я повинен був покинути Англію. У лікарні мене тримали в цілковитому спокої, без газет. Потім я поїхав просто в аеропорт, звідки полетів до Австралії, щоб приєднатися до експедиції. Були певні сумніви щодо того, чи достатньо здоровий, щоб їхати, та я їх подолав. Я надто поринув у свою підготовку й інші клопоти, щоб цікавитися новинами про вбивства. Крім того, після арешту ажіотаж трохи спав, а коли справа дійшла до суду, який описували докладно, я вже був на шляху до Антарктиди.

Він зробив паузу. Його слухали з особливою увагою.

– Десь місяць тому, одразу ж після мого повернення до Англії, я й зробив це відкриття. Мені знадобилися старі газети для пакування зразків. Власниця квартири принесла мені з котельні цілу купу. Розклавши їх на столі, я побачив знімок юнака, чие обличчя здалося мені дуже знайомим. Я намагався згадати, де я його зустрічав і хто він. Це мені не вдалося, та все ж, дивна річ, я згадав, про що розмовляв із ним, – про вугрів. Його зацікавила та зачарувала сага їхнього життя. Але коли це було? І де? Я

прочитав замітку й дізнався, що ім'я молодого чоловіка Джек Аргайл, що йому висунули звинувачення в убивстві, а він розповів поліції про те, як його підвозив чоловік у чорному лімузині.

І зненацька той утрачений шматочок життя повернувся. Це я підібрав того юнака, підвіз його до Драймута і, висадивши, повернувся до квартири, потім переходив вулицю, щоб купити сигарети. Я пригадав лише мить, коли вантажівка збила мене, а потім – нічого, аж до лікарні. Я так і не згадав, як повернувся на вокзал і поїхав до Лондона. Я перечитував замітку знову й знову. Процес завершився понад рік тому, тож про справу майже забули. «Молодий хлопець, який вбив свою матір. – Моя господиня майже не пам'ятала цього. – Не знаю, що там сталося. Напевне, його за це повісили». Я переглянув підшивку газет за відповідний період, а потім вирушив до «Маршалл і Маршалл», які виступали захисниками у справі. Я дізнався, що прибув надто пізно, щоб звільнити нещасного хлопця – він помер у в'язниці від пневмонії. Хоча правосуддя вже нічого не вдіє для нього, воно принаймні може повернути йому добре ім'я. Ми з містером Маршаллом пішли до поліції. Справу представили прокуророві, хоча Маршалл сумнівається, що він звернеться до міністра внутрішніх справ.

Звісно, ви отримаєте від нього повний звіт. Він відклав це лише тому, що я хотів першим відкрити вам правду. Я відчував, що пройти це випробування – мій обов'язок. Я певен, ви розумієте, що завжди відчуватиму тягар вини. Якби я тільки обережніше переходив вулицю... – Він на мить затиш. – Я усвідомлюю, що ваші почуття до мене ніколи не будуть теплими, – хоча, в принципі, я не винен – бо ви, усі ви, мусите звинувачувати мене.

Першою заговорила Гвенда Вон. Її голос був теплим і доброзичливим:

– Ми вас, звісно, не звинувачуємо. Просто... ще одна подія. Трагічна, неймовірна, але так трапляється.

– Вони вам повірили? – втрутилася Естер.

Він глянув на неї здивовано.

– Поліція... Вони вам повірили? Чому б вам усе не вигадати?

Він криво всміхнувся.

– Я дуже поважний свідок, – почав він м'яко. – У мене немає особистої вигоди в цій справі, та й мою розповідь детально перевірили – медичне свідчення, інші побічні докази з Драймута. О, так, містер Маршалл виявив типову для всіх юристів підозріливість: не хотів давати вам надію, допоки не став певний успіху.

Лео Аргайл заговтузився в кріслі й нарешті озвався:

– Що саме ви називаєте словом «успіх»?

– Даруйте, – швидко перепросив Калгарі. – Це слово не слід тут уживати. Вашого сина звинуватили в злочині, якого він не вчинив, його судили, визнали винним, і він помер у в'язниці. Справедливість прийшла до нього занадто пізно. Просто все, що можна зробити, буде зроблено. За цим

простежать. Міністр внутрішніх справ, напевно, порадить королеві дарувати повне помилування.

Естер засміялася.

– Повне помилування? За те, чого він не робив?

– Я знаю. Термінологія завжди далека від дійсності. Але певен, що за правилами буде подано запит до парламенту, відповідь на який прояснить, що Джеко Аргайл не скоював злочин, за який його було засуджено, і про це відкрито повідомлять у газетах.

Він замовк. Ніхто не зронив жодного слова. Він подумав, що для них це, мабуть, шок. Приемний.

Він підвівся.

– Боюся, – невпевнено протягнув він, – що мені більше нічого додати... Хіба що повторю, як мені шкода, як мені прикро, і знову перепрошуватиму – та все це ви вже добре знаєте. Трагедія, що забрала життя Джеко, кинула тінь і на моє життя. Але принаймні, – сказав він, немов захищаючись, – це дещо означає: він не вчинив тієї страшної речі, його ім'я... ваше ім'я в очах світу стане незаплямованим...

Якщо він і сподівався на відповідь, то не отримав її.

Лео Аргайл згорбився у своєму кріслі. Гвенда не зводила з нього очей. Естер сиділа, туплячись уперед широко розплющеними, трагічними очима. Міс Ліндстром бурмотала щось собі під ніс і похитувала головою.

Калгарі безпорадно стояв біля дверей і дивився на них.

Гвенда Вон узяла на себе контроль над ситуацією. Вона підступила до нього і, поклавши руку на його плече, тихо промовила:

– Вам краще піти. Це надто великий шок. Треба час, щоб вони отямились.

Він кивнув і вийшов. На сходовому майданчику його наздогнала міс Ліндстром.

– Я проведу вас, – кинула вона.

Коли двері за ними зачинялися, він чітко побачив, як Гвенда опустилася на коліна біля стільця містера Аргайла. Це його трохи здивувало.

Виструнчившись перед ним, як гвардієць, міс Ліндстром різко говорила:

– Ви не можете повернути його до життя. То навіщо нагадувати ім про це? До сьогодні вони вже змирилися. Тепер страждатимуть. Завжди краще залишати все так, як є.

Вона була невдоволена.

– Йому потрібно повернути добру пам'ять, – заперечив Артур Калгарі.

– Як шляхетно! Усе це дуже добре. Але ви справді не розумієте, що це означає. Чоловіки ніколи не думають, – Вона тупнула ногою. – Я люблю їх усіх. Я прибула сюди 1940 року – допомагати місіс Аргайл, коли вона заснувала тут військовий будинок для дітей, які залишилися без домівок після бомбардувань. Ми нічого їм не шкодували. Усе було для них. Минуло майже вісімнадцять років. І все ж навіть після її смерті я залишилася тут, щоб піклуватися про них, підтримувати чистоту та затишок у будинку, дбати, щоб вони добре поїли. Я люблю їх усіх... так, я люблю їх... і Джеко... а він не був хорошим! Але так, я теж любила його. Хоча... він не був ангелом!

Вона різко розвернулася і пішла. Скидалося на те, що вона забула про свою пропозицію провести до виходу. Калгарі повільно спустився сходами. Невміло вовтузячись із замком на входних дверях, він почув легкі кроки на сходах. Униз збігла Естер.

Вона відімкнула замок і прочинила двері. Вони стояли, дивлячись одне на одного. Калгарі не розумів трагічного докору в очах дівчини. Ледь видихаючи слова, вона сказала:

– Чому ви прийшли? О, чому ви взагалі приїхали?

Він не зводив з неї безпомічного погляду.

– Я вас не розумію. Ви не хочете, щоб ім'я вашого брата стало незаплямованим? Не хочете відновлення справедливості?

– Справедливість! – Вона жбурнула в нього цим словом.

Він повторив:

– Я не розумію...

– Гаразд, продовжимо про справедливість! Що з того для Джеко? Він помер. Тепер річ не в Джеко. А в нас!

– Про що ви?

– Не має значення, хто винен. Ідеться про невинуватих.

Вона вчепилася пальцями в його плече.

– Ми – от що важить. Ви не бачите, що зробили з нами всіма?

Він утупився в неї.

Із темряви вулиці виринула чоловіча постать.

– Доктор Калгарі? – запитав чоловік. – Під'їхало ваше таксі, сер. Щоб підвезти вас до Драймута.

– А... е-е-е... дякую.

Калгарі знову повернувся до Естер, але вона зайшла до будинку.

Вхідні двері гримнули.

Розділ третій

I

Відкинувши з високого чола темне волосся, Естер повільно піднімалася сходами. Кірстен Ліндстром зустріла її на сходовому майданчику.

– Він пішов?

– Так, пішов.

– Ти надто вражена, Естер. – Кірстен Ліндстром обережно поклала руку на її плече. – Ходи зі мною. Дам тобі трохи коньяку. Так багато всього трапилося.

– Кірсті, я не хочу коньяку.

– Може, й не хочеш, але він піде тобі на користь.

Не опираючись, молода жінка дозволила міс Ліндстром провести себе коридором до її маленької кімнатки. Взяла бренді й почала поволі попивати його. Кірстен роздратовано мовила:

– Усе сталося надто несподівано. Нас мали попередити. Чому містер Маршалл спершу не написав нам?

– Мабуть, доктор Калгарі попросив його. Він хотів прийти й розповісти нам особисто.

– Прийти й розповісти нам особисто, от іще! Як, він гадав, ми сприймемо новину?

– Мабуть, – дивним, байдужим тоном відповіла Естер, – він вирішив, що ми зрадіємо.

– Радіти тут чи ні, та однозначно це шок. Йому не слід було так робити.

– Хоча це сміливо з його боку, – мовила Естер. На її обличчі з'явився рум'янець. – Я думаю, для нього це було непросто. Прийти і сказати родині, що її член, якого засудили за вбивство та який помер у в'язниці, справді не був винуватим. Так, вочевидь, це справді мужньо, але, – додала вона, – хай там як, не треба було цього робити.

- Так, ми всі так думаємо, - швидко підтакнула міс Ліндстром.

Естер подивилася на неї із зацікавленням, яке вивело її із задуми.

- Ви це теж відчуваєте, Кірсті? Я вважала, що тільки я.

- Я ж не дурна, - різко кинула міс Ліндстром. - Я навіть можу передбачити певні варіанти подій, які твій доктор Калгарі, схоже, не взяв до уваги.

Естер підвелася.

- Піду до батька.

Кірстен погодилася.

- Так. Тепер у нього буде час поміркувати, як найкраще вчинити.

Коли Естер увійшла до бібліотеки, Гвенда набирала номер. Батько поманив її жестом, і Естер умостилася на підлокітникові крісла.

- Ми намагаємося зв'язатися з Мері та Мікі, - пояснив він. - Їм потрібно негайно про це повідомити.

- Алло, - сказала Гвенда Вон. - Це місіс Дюррант? Мері? Це Гвенда Вон. З вами говоритиме ваш батько.

Лео підійшов і взяв слухавку.

- Мері? Як ти? А Філіп? Добре. Сталося дещо незвичайне... Думаю, вам слід про це відразу ж дізнатися. Нас відвідав такий собі доктор Калгарі. Він приніс листа від Ендрю Маршалла. Це стосується Джеко. Схоже (це взагалі щось надзвичайне), історія, яку Джеко розповідав на судовому процесі, про те, що хтось підвіз його до Драймута, правдива. Доктор Калгарі був тим чоловіком, що підвозив його...

Він замовк, слухаючи дочку.

- Так, Мері, не вдаватимось у подробиці, чому він вчасно не з'явився. Потрапив у аварію, струс мозку. Все це повністю підтверджено. Я зателефонував, бо гадаю, що ми повинні якомога швидше тут усі зібратися. Мабуть, і Маршалла слід запросити приїхати. Вважаю, нам потрібна ґрунтовна юридична консультація. Може б, ти з Філіпом... Так... Так, я знаю, люба. Але, думаю, це важливо... Так... добре, зателефонуй пізніше, якщо маєш бажання. Я спробую зв'язатися з Мікі.

Він повісив слухавку.

Гвенда Вон підійшла до телефона.

- Спробувати набрати Мікі зараз?

Естер спитала:

- Гвендо, можна я спочатку зателефоную? Це не забере багато часу. Хочу зв'язатися з Дональдом.

- Звісно, - дозволив Лео. - Ви сьогодні ввечері зустрічаєтеся, так?

- Збиралися.

Батько кинув на неї швидкий погляд.

- Люба, ти дуже засмутилася?

- Я не знаю, - відповіла Естер. - Я не зовсім розумію, що саме відчуваю.

Гвенда пропустила її до телефона, й Естер набрала номер.

- Покличте, будь ласка, доктора Крейга. Так. Так. Це Естер Аргайл.

Почекавши якусь мить, вона заговорила:

- Це ти, Дональде? Я телефоную повідомити тобі, що не зможу сьогодні піти з тобою на лекцію... Ні, я не хвора, інше, просто в нас... у нас досить дивні новини.

Далі знову говорив доктор Крейг.

Естер повернула голову до батька. Прикрила слухавку рукою, питаючи:

- Це ж не секрет, чи не так?

- Ні, - повільно мовив Лео. - Це не зовсім секрет, але я б попросив Дональда поки що тримати це при собі. Знаєш, як обростають чутки, коли поширюються.

- Так, знаю, - вона знову заговорила в слухавку. - Їх ніби й можна назвати гарними новинами, Дональде, проте вони й засмучують. Я не хочу розмовляти про це по телефону... Ні, не приходь сюди... Будь ласка. Не сьогодні. Можливо, завтра. Це щодо Джеко. Так... так... щодо мого брата. Ми дізналися, що він не вбивав матір... Але, будь ласка, не кажи нічого, Дональде, нікому нічого не кажи. Завтра я все тобі розповім... Ні, Дональде, ні... Сьогодні я нікого не можу бачити, навіть тебе. Будь ласка. І нікому нічого не кажи.

Вона поклала слухавку й жестом покликала Гвенду.

Гвенда попросила з'єднати її з Драймутом.

Лео ніжно звернувся до Естер:

- Естер, чому ти не пішла з Дональдом на лекцію? Ти б трохи розвіялася.

- Я не хочу, батьку. Я не можу.

- Те, як ти говорила... Із твоїх слів він вирішив, начебто новини не такі вже й хороші. Але, знаєш, Естер, це не так. Ми приголомшені. Проте всі щасливі, дуже раді... А як же іще?

– Ось що нам треба казати, так? – мовила Естер.

Лео застережно почав:

– Моя люба дитино...

– Це ж неправда? Це не гарна новина. Вона просто жахлива.

– Мікі на зв'язку, – озвалася Гвенда.

Лео знову підійшов і взяв у неї слухавку. Він розмовляв із сином так само, як і з дочкою. Але той сприйняв новину інакше, ніж Мері Дюррант. Не було ні заперечень, ні здивування, ні недовіри. Натомість швидке прийняття.

– От чорт! – почувся голос Мікі. – Сплигло так багато часу! Зниклий свідок! Що ж, фортуна відвернулася від Джеко того вечора.

І знову говорив Лео, а Мікі слухав.

– Так, – сказав він, – погоджуюся. Краще зустрітися якомога швидше, щоб Маршалл щось нам порадив.

Він раптом розсміявся тим сміхом, що нагадав Лео маленького хлопчика за іграми в саду під вікном.

– Які ставки? – запитав Мікі. – Хто з нас це зробив?

Лео повісив слухавку й рвучко відійшов від телефона.

– Що він сказав? – поцікавилася Гвенда.

Лео повторив їй.

– Схоже, це дурнуватий жарт.

Лео швидко глипнув на неї.

– Можливо, – зронив він м'яко, – це взагалі не жарт.

II

Мері Дюррант перетнула кімнату й підібрала кілька пелюсток під вазою з хризантемами. Вона акуратно поклала їх до кошика для паперу. То була висока і спокійна двадцятисемирічна жінка, яка, попри відсутність зморщок, мала старший за свої роки вигляд, можливо, через стабільну зрілість, що здавалася частиною її макіяжу. Її приємній зовнішності бракувало привабливості. Правильні риси обличчя, гарна шкіра, яскраві блакитні очі. Світле волосся, зачесане назад і зібране у велику гульку на потилиці, – стиль, який на той час саме був у моді. Утім, вона носила таку зачіску не

з цієї причини, а просто належала до тих жінок, що завжди дотримуються свого стилю. Її зовнішність нагадувала її ж будинок – охайна й доглянута. Будь-яка пилинка чи безлад дратували її.

Спостерігаючи, як дбайливо вона підбирає опалі пелюстки, чоловік в інвалідному візку якось недобре посміхнувся.

– Те саме охайне створіння, – сказав він. – Місце для всього й усе на своєму місці.

Він розсміявся. У сміхові почулася ледь помітна шкодлива нотка. Та Мері Дюррант залишалася цілком спокійною.

– Мені подобається, коли все охайно, – погодилася вона. – Знаєш, Філе, тобі й самому б не сподобалося, якби в домі був гармидер.

Чоловік мовив із гіркотою в голосі:

– Ну, так чи так, я до цього непричетний.

Невдовзі після їхнього одруження Філіп Дюррант став жертвою поліомієліту і його спаралізувало. Для Мері, яка обожнювала його, він був і чоловіком, і дитиною. Іноді його самого бентежила її власницька любов. Його дружина не могла зрозуміти, що її втіха від того, що він залежав від неї, іноді дратувала його.

Немов побоюючись почути слова співчуття чи жалю, він швидко продовжив:

– Мушу визнати, що новина твого батька в голову не вкладається! Минуло так багато часу! Як ти можеш бути такою спокійною?

– Гадаю, я ще не зовсім усвідомила... Це так дивно. Спочатку я просто не могла повірити батьковим словам. Якби то була Естер, я б вирішила, що вона все вигадала. Ти ж знаєш Естер.

Обличчя Філіпа Дюрранта трохи злагідніло. Він добродушно промовив:

– Рішуче й пристрасне створіння, яке шукає в житті проблеми й, вочевидь, знаходить.

Мері відмахнулася від такого визначення. Характер інших людей її не цікавив. Вона невпевнено протягнула:

– Думаю, це правда. Той чоловік же не міг усе вигадати?

– Неуважний науковець? Було б добре так вважати, проте схоже, Ендрю Маршалл розглядав справу серйозно. Тобі ж не треба нагадувати, що «Маршалл і Маршалл» – поважна юридична компанія.

Спохмурнівши, Мері запитала:

– Філе, що це, зрештою, означає?

- Це означає, що Джеко повністю виправдають. Тобто в тому разі, коли уповноважений орган задовольнить ця інформація, а я розумію, що так воно і станеться.

- Що ж, - Мері ледь зітхнула. - Думаю, це дуже добре.

Філіп Дюррант знову засміявся безумним гірким смішком.

- Поллі! - вигукнув він. - Ти зведеш мене в могилу.

Тільки чоловік звертався до Мері Дюррант на ім'я Поллі - ім'я, що до смішного не пасувало її поважній зовнішності. Вона подивилася на Філіпа трохи здивовано.

- Не розумію, що зі сказаного мною так розсмішило тебе.

- Ти була така милостива! - промовив Філіп. - Неначе леді Як-там-її, яка на розпродажіві вихваляє вироби місцевих селян.

Мері, знітившись, заперечила:

- Але це таки дуже добре! Не можна вдавати, що все нормально, коли в нашій сім'ї вбивця.

- Не зовсім у нашій.

- Великої різниці немає. Тобто це все завдає клопоту й змушує почуватися дуже незручно. Усі такі збуджені та допитливі. Як я це ненавиділа.

- Ти чудово давала цьому раду, - відказав Філіп. - Заморожувала їх крижаним поглядом своїх блакитних очей. Вони затихали та соромилися самих себе. Дивовижно, як тобі вдається ніколи не виказувати своїх емоцій.

- Мені все це дуже не подобалося. Це було надзвичайно неприємно, - продовжувала Мері Дюррант, - але в усякому разі він помер, і все скінчилося. А тепер... тепер, здається, все знову заворушиться. Як це втомлює.

- Так, - задумливо зронив Філіп Дюррант. Він ледь смикнув плечима, на обличчі з'явився блідий вираз болю. Дружина метнулася до нього.

- Спазми? Зачекай. Дай я поправлю цю подушку. От. Так краще?

- Ти була б хорошою медсестрою.

- Я не хотіла б доглядати багатьох людей. Тільки тебе.

Це було сказано дуже просто, та в ширих словах відчувалися глибокі почуття.

Озвався телефон. Мері підійшла до апарата.

- Алло... так... Я слухаю... А, це ти...

Кинула вбік, до Філіпа:

– Це Мікі.

– Так... так, ми чули. Батько телефонував... Так, звісно... Так... Так... Філіп говорить, що якщо адвокатів це задовольнило, то все гаразд... Мікі, справді, я не розумію, чому ти так засмутився... Не думаю, що до мене туга доходить... Слухай, Мікі, думаю, ти... Алло? Алло? – Вона сердито насупилася. – Він від'єднався. – Вона повісила слухавку. – Справді, Філіпе, я не розумію Мікі.

– Що саме він сказав?

– Він ніби засмутився. Сказав, що я туга, не усвідомлюю наслідків. Що буде справжнє пекло! Це його слова. Але чому? Я не розумію.

– Схоже, злякався, – замислено відповів Філіп.

– Але чому?

– А знаєш, його правда. Це матиме наслідки.

Мері, здавалося, трохи спантеличилася.

– Ти про пожвавлення інтересу до справи? Звісно, я рада, що Джеко повернуть добре ім'я, але буде досить неприємно, якщо люди знову почнуть про це пліткувати.

– Та я не про сусідів. Є дещо більше.

Вона запитально глянула на чоловіка.

– Поліція також зацікавиться!

– Поліція? – запитала різко Мері. – А ім що до цього?

– Люба моя, – мовив Філіп. – Поміркуй.

Мері повільно підійшла та сіла біля нього.

– Бачиш, це нерозкритий злочин, – пояснив Філіп.

– Чому б ім цим перейматися... Так багато часу минуло.

– Гарна спроба видати бажане за дійсне, – сказав Філіп. – Та боюся, що це, по суті, неможливо.

– Звісно, – погодилася Мері. – Після того як вони виставили себе дурнями, припустившись трагічної помилки з Джеко, вони не захочуть порушити це.

– Може, вони й не захочуть, але, ймовірно, муситимуть! Обов'язок – це обов'язок.

– О, Філіпе, я впевнена, що ти помиляєшся. Трохи попліткують, а тоді все вляжеться.

– І тоді ми житимемо довго та щасливо, – невесело підсумував Філіп.

– Чому б ні?

Він похитав головою.

– Це не так і просто... Твій батько має рацію. Треба зібратися і обговорити це. І викликати Маршалла, як він і пропонував.

– Тобто поїхати в Сонячний Ріг?

– Так.

– Ми не можемо.

– Чому ні?

– Це практично неможливо. Ти інвалід і...

– Я не інвалід, – роздратовано заперечив Філіп. – Я досить міцний і здоровий. Просто не можу пересуватися на своїх ногах. Я міг би поїхати до Тімбукту, якби був належний транспорт.

– Я впевнена, що поїздка до Сонячного Рогу тобі на користь не піде. Коли розворушать цю неприємну справу...

– Я цим не переймаюся.

– ...І не знаю, як можна залишити будинок. Останнім часом було так багато крадіжок.

– Попроси когось, щоб ночував тут.

– Добре тобі казати... наче це найлегше на світі.

– Та стара місіс Як-там-її-звати може навідуватися сюди щодня. Не будь домашньою куркою, Поллі. Ти просто не хочеш їхати.

– Не хочу.

– Ми там надовго не затримаємося, – заспокоїв її Філіп. – Але, думаю, ми повинні поїхати. Це той час, коли сім'я повинна об'єднатися перед лицем світу. Ми повинні з'ясувати, як нам діяти.

У готелі в Драймуті Калгарі рано повечеряв і пішов до своєї кімнати. Його глибоко вразило те, що сталося в Сонячному Розі. Він очікував, що місія буде неприємною, і зібрав усю свою рішучість, щоб виконати її. Але все це було неприємним і засмучувало зовсім не так, як він очікував. Він упав на ліжко, запалив цигарку та раз по раз прокручував усе в голові.

Найчіткіше в пам'ять врізалось обличчя Естер у мить розставання. Її презирство до справедливості! Що там вона сказала? «Не має значення, хто винен. Ідеться про невинуватих». А потім: «Ви не бачите, що зробили з нами всіма?» А що він зробив? Він не розумів.

А інші. Жінка на ім'я Кірсті. (Чому Кірсті? Це шотландське ім'я. Вона не шотландка. Датчанка, можливо, норвежка?) Чому вона говорила так різко, так звинувачувально?

Лео Аргайл повадився теж якось дивно – розгублений, насторожений. Так і не сказав: «Слава Богу, мій син не винен!», що, звісно, було б природною відповіддю.

І та дівчина, секретарка Лео. Намагалася допомогти йому, добра дівчина. Проте також реагувала дивно. Він згадав, як вона стала навколійки перед кріслом Аргайла. Начебто виявляла співчуття, втішала його. Втішала його, але чому? Бо його син не винний у вбивстві? І звісно ж, там щось більше, ніж почуття секретарки, навіть тієї, що пропрацювала багато років... Що там таке? Чому вони...

На тумбочці поруч із ліжком задзвонив телефон. Він узяв слухавку.

– Алло?

– Докторе Калгарі? З вами хочуть поговорити.

– Зі мною?

Він здивувався. Як йому було відомо, ніхто не знав, що він зупинився на ніч у Драймуті.

– Хто?

Після хвилини мовчання телефонний оператор повідомив:

– Це містер Аргайл.

– Скажіть йому... – Артур Калгарі зупинив себе, перед тим як сказати, що він зараз зійде. Якщо з якоїсь причини Лео Аргайл попрямував за ним до Драймута й спромігся дізнатися, де він зупинився, справа, мабуть, надто дразлива, щоб обговорювати її в переповненій приймальні внизу. Він продовжив:

– Будь ласка, попросіть його піднятися до мене в номер.

Він підвівся і почав ходити кімнатою, доки не почув стукоту у двері.

Підійшов і відчинив двері.

– Заходьте, містере Аргайл, я...

Він замовк, збентежений. Це був не Лео Аргайл. Це був юнак років двадцяти, чие гарне смагляве обличчя вкривала тінь гіркоти. Зухвале, сердите, тривожне обличчя.

– Ви чекали не на мене, – почав молодий чоловік. – Ви чекали на мого... батька. Я Майкл Аргайл.

– Заходьте, – Калгарі зачинив двері за відвідувачем. – Як ви дізналися, що я тут? – запитав він, пропонуючи юнакові портсигар.

Майкл Аргайл узяв цигарку та коротко неприємно засміявся.

– Це просто! Зателефонував у центральні готелі, де ви могли б зупинитися на ніч. Із другої спроби влучив.

– Чому ви хотіли мене бачити?

Майкл Аргайл повільно протягнув:

– Хотів побачити, що ви за тип... – Його очі прискіпливо окинули постать доктора, відзначивши трохи похилі плечі, сивіюче волосся, тонкі риси обличчя. – То ви один із хлопців, які поїхали в експедицію Гайса Бентлі на Південний полюс. Здається, ви не дуже міцний.

Артур Калгарі ледь усміхнувся.

– Зовнішність іноді оманлива, – сказав він. – Я був досить міцним. І там потрібна не лише м'язова сила. Є й інші важливі навички: витривалість, терпіння, технічна обізнаність.

– Скільки вам років? Сорок п'ять?

– Тридцять вісім.

– На вигляд старші.

– Так, думаю, так.

На мить його пронизало непереборне відчуття печалі від дотику до змужнілої молодості хлопця перед ним.

– Чому ви хотіли мене бачити? – запитав він досить різко.

Співрозмовник насупився.

– Це природно, чи не так? Коли я почув принесені вами новини. Новини про мого любого брата.

Калгарі не відповів.

Майкл Аргайл продовжував:

- Трохи запізно для нього, так?

- Так, - тихо мовив Калгарі. - Для нього це надто пізно.

- Чому ви так затаїлися? Що там із тим струсом?

Калгарі терпляче пояснив йому. Дивно, але грубість і брутальність хлопця підбадьорили Калгарі. Хай там як, але хтось таки був на боці Джеко.

- Це гарантує Джеко алібі, ось у чому суть, так? Звідки вам знати, що були саме ті години, на яких наполягаєте?

- Я цього певен, - відкарбував Калгарі.

- Ви могли помилитися. Ви, вчені мужі, схильні не зважати на такі дрібниці, як час чи місце.

Це трохи розвеселило Калгарі.

- У вашій уяві книжковий образ забудькуватого професора - із різними шкарпетками, не впевненого, який зараз день чи де він перебуває. Дорогий мій чоловіче, технічна робота вимагає високої точності - точні числа, години, розрахунки. Я запевняю вас, що не міг помилитися. Я підібрав вашого брата якраз перед сьомою і висадив у Драймуті о сьомій годині тридцять п'ять хвилин.

- Ваш годинник, можливо, йшов неточно. Чи ви глянули на годинник у машині.

- Мій годинник і годинник автомобіля було синхронізовано.

- Джеко міг заморочити вам голову. У цьому він був мастак.

- Не міг. Чому ви так намагаєтеся довести, що я помилився? - Калгарі пристрасно продовжував. - Я очікував, що буде важко переконати владні органи, що вони помилково засудили чоловіка. Та я не знав, що переконати його власну сім'ю буде ще важче!

- Тобто всіх нас важко переконати?

- Така реакція мені здалася трохи незвичною.

Мікі уважно дивився на нього.

- Вони не хотіли вам вірити?

- Принаймні так мені здалося...

- Не здалося. Так і було. Досить природно, як поміркувати.

- Але чому? Чому це природно? Вашу маму вбили. Вашого брата звинуватили й визнали винним у цьому злочині. Тепер виявляється, що він не винен. Ви мали бути щасливі, вдячні. Це ж ваш брат.

- Він не мій брат, а вона - не моя мама, - видав Мікі.

- Що?

- Ніхто вам не розповів? Ми всі нерідні. Усі діти. Мері, мою найстаршу «сестру», вдовчили в Нью-Йорку. Решту дітей - під час війни. Моя «мама», як ви її називаєте, не могла мати власних дітей. То зібрала собі милу сімейку з усиновлених. Мері, мене, Тіну, Естер, Джеко. Комфортний, розкішний будинок і безмір материнської любові на додачу! Я б сказав, що вона забула, що ми все-таки не її діти. Але їй не пощастило, коли вона вибрала Джеко стати одним із її любих хлопчиків.

- Я не знав, - мовив Калгарі.

- То не тикайте мені «рідна мати» та «рідний брат»! Джеко був негідником!

- Але не вбивцею, - додав Калгарі.

Він наголосив на цьому. Мікі зиркнув на нього й кивнув.

- Гаразд. Це ваші слова... І ви наполягаєте на цьому. Джеко не вбивав її. Чудово. Хто ж її вбив? Ви про це не думали? То подумайте зараз. Подумайте про це... і тоді почнете розуміти, що ви з нами всіма робите.

Він розвернувся та швидко вийшов із кімнати.

Розділ четвертий

Калгарі винувано мовив:

- Містере Маршалл, дуже люб'язно з вашого боку погодитися зустрітися зі мною знову.

- Нічого, - відповів юрист.

- Як вам відомо, я поїхав у Сонячний Ріг і зустрівся з родиною Джека Аргайла.

- Так.

- То, сподіваюся, ви хочете почути про цей візит?

- Так, містере Калгарі. Саме так.

- Мабуть, вам складно зрозуміти, чому я знову прийшов до вас... Бачте, все склалося не так, як я очікував.

- Так, - проказав юрист. - Можливо, так.

Його голос був, як і завжди, сухим і неемоційним, але щось у ньому заохочувало Артура Калгарі продовжувати.

– Бачте, – продовжив Калгарі, – я гадав, що на цьому історія завершиться. Я був готовим до певного, так би мовити, природного обурення з їхнього боку. Хоча мій струс можна визначити як волю Божу, їхню точку зору можливо пробачити. Я, крім усього, мав надію, що це компенсує вдячність, яку вони відчуватимуть через повернення Джекові Аргайлові його доброго імені. Це не так.

– Розумію.

– Можливо, містере Маршалл, ви передбачили, що станеться? Пам'ятаю, коли я був тут раніше, ваш підхід мене здивував. Ви очікували на ставлення, з яким я стикнувся?

– Докторе Калгарі, ви ще не розповіли мені, як до цього поставилися.

Артур Калгарі підсунув стілець ближче.

– Я думав, що щось закінчую, зміню, скажімо, закінчення написаного розділу. Проте мене змусили відчувати, мене змусили побачити, що замість закінчення розділу я його почав. Почав щось зовсім нове. Як на вас, я чітко окреслив ситуацію?

Містер Маршалл повільно кивнув.

– Так, – погодився він, – можна й так сказати. Я таки вважав (і визнаю це), що ви не усвідомлювали всіх наслідків. Однак інакше й бути не могло, бо, звісно, ви не знали передісторії та окремих фактів, крім тих, які зазначено в судових звітах.

– Ні. Тепер я це розумію. Аж надто чітко. – Він підвищив голос і збуджено продовжив. – Вони відчували не полегшення, не вдячність. Це був страх. Страх того, що може відбутися. Правильно?

Маршалл обережно зауважив:

– Гадаю, ви цілком маєте рацію. Зауважте, я це говорю тільки з ваших слів.

– А якщо так, – правив свое Калгарі, – то я не можу повернутися на свою роботу, не виправивши можливе. Я все ще втягнутий у це. Я відповідальний за те, що життя цих усіх людей змінилося. Я не можу просто вмити руки.

Адвокат прокашлявся.

– Докторе Калгарі, це, мабуть, досить дивна позиція...

– Я так не вважаю. Треба брати відповідальність за свої вчинки, і не лише за вчинки, а й за їхні наслідки. Два роки тому я підвіз молодого автостопера. Цим я дав початок певному потоку подій. Не думаю, що мені вдасться залишатися осторонь від цього.

Юрист усе ще хитав головою.

- Так, гаразд, - нетерпиливийся Артур Калгарі. - Ви можете називати це дивацтвом, як хочете. Але мої почуття, моя совість усе ще із цим пов'язані. Моїм єдиним бажанням було виправити те, чому я не зміг запобігти. Я не виправив. Я ускладнив ситуацію для людей, які вже й так страждали. Однак я досі чітко не розумію чому.

- Так, - повільно протягнув Маршалл, - ви й не змогли б зрозуміти. Останні півтора року ви були відірвані від цивілізації. Ви не читали щоденних газет, які містили багато інформації про цю сім'ю. Можливо, ви й так не читали б цього, та однаково почули б про них. Факти дуже прості, докторе Калгарі. Їх не засекречено. Свого часу опубліковано. Усе зводиться до простого запитання. Якщо Джек Аргайл не скоював злочину (а за вашими словами, він не міг), то хто це зробив? Це повертає нас до обставин, за яких скоїли злочин. Це трапилося між сьомою та сьомою тридцять вечора дев'ятого листопада в будинку, де покійна перебувала в оточенні лише членів її сім'ї та близьких. Будинок було надійно замкнено, віконниці зачинено, а того, хто прийшов із вулиці, мала впустити місіс Аргайл, або він міг відімкнути двері власним ключем. Тобто це був хтось їй знайомий. У певному сенсі це нагадує справу Борденів у Америці, в якій одного недільного ранку містера Бордена з дружиною вбили сокирою: ніхто нічого не чув у будинку і нікого не бачив біля будинку. Тепер ви зрозуміли, докторе Калгарі, чому членів сім'ї, як ви сказали, радше стурбувала, а не заспокоїла принесена вами новина?

Калгарі повільно промовив:

- Вони б воліли, щоб Джек Аргайл був винен?

- Так, - підтвердив Маршалл, - саме так. Може, висловлюся дещо цинічно, та Джек Аргайл у цій родині був чудовим кандидатом на роль убивці. Проблемна дитина, хлопчик-хуліган, чоловік запальної вдачі. У сімейному колі йому могли та знайшли виправдання. Вони могли оплакувати його, співчувати йому, оголосити одне одному й усьому світові, що насправді то була не його провина, що психологи можуть усе це пояснити. Так, це дуже, дуже зручно.

- А тепер... - Калгарі замовк.

- А тепер, - закінчив Маршалл, - ситуація цілком інша. Зовсім інакша. Можливо, навіть тривожна.

- Звістка, яку я приніс, для вас теж була небажаною, чи не так? - кинув різко Калгарі.

- Мушу визнати, так. Так, мене це засмутило. Справу, яку було успішно закрито, - так, я продовжуватиму використовувати слово «успішно», - тепер знову відкрито.

- Офіційно? - запитав Калгарі. - Тобто поліція справу поновить?

- О, безсумнівно, - запевнив Маршалл. - Джека Аргайла було засуджено на підставі переконливих доказів (присяжні радилися лише чверть години), тобто щодо поліції питання було закрито. А тепер, після оголошення посмертного помилування, справу знову відкрито.

- І поліція провадитиме нове розслідування?

- Майже напевно я б так висловився. Звісно, - додав містер Маршалл, замислено потираючи підборіддя, - сумнівно, що через такий проміжок часу, з огляду на специфічні особливості справи, їм вдасться досягти якогось результату... Особисто я сумнівався б. Вони можуть знати, що хтось у цьому домі винен. Вони можуть навіть мати обґрунтований здогад про те, хто це. Проте знайти переконливі докази буде непросто.

- Розумію, - визнав Калгарі. - Розумію... Саме це вона мала на увазі.

Юрист різко запитав:

- Про кого це ви?

- Про дівчину, - відповів Калгарі. - Естер Аргайл.

- А, так. Юна Естер. Що ж вона? - поцікавився Маршалл.

- Вона говорила про невинуватість. Сказала, що байдуже, хто винен, а хто не винен. Тепер я зрозумів, про що вона...

Маршалл швидко глянув на нього.

- Думаю, мабуть, так.

- Вона говорила про те, що й ви, - додав Артур Калгарі. - Вона мала на увазі, що сім'я знову опиниться під підозрою.

Маршалл перервав його.

- Навряд чи знову, - не погодився він. - Досі ні-хто з них не був під підозрою. Від початку все вказувало на Джека.

Калгарі відмахнувся від цих слів.

- Сім'я опинилася під підозрою, - наполягав він. - І це може тривати досить довго, можливо, завжди. Якщо хтось із сім'ї винен (можливо, вони й самі не знають хто), вони дивитимуться одне на одного й гадатимуть... Так, це найгірше. Вони самі не знають, хто з них...

Запала тиша. Маршалл спокійно вивчав Калгарі поглядом, але мовчав.

- Знаєте, це жахливо... - сказав Калгарі.

На тонкому, чутливому обличчі чоловіка проступили всі його почуття.

- Так, це жахливо... Жити рік за роком, не знаючи правди, дивлячись одне на одного. Можливо, підозра вразить навіть їхні стосунки з людьми. Знищена любов, утрачена довіра...

Маршалл прочистив горло.

- А ви не надто перебільшуєте?

- Ні, - заперечив Калгарі. - Я так не думаю. Пробачте мені, містере Маршалл, однак я це бачу чіткіше, ніж ви. Бачте, я спроможний уявити, що це означатиме.

І знову мовчання.

- Це означатиме, - продовжив Калгарі, - що страждатимуть невинуваті. А невинуваті не мають страждати. Тільки винуватець. Саме тому я не можу зняти із себе відповідальність. Я не можу піти, сказавши: «Я вчинив правильно, зробив усе, що міг, послужив на благо правосуддя», тому що, бачте, те, що я зробив, не послужило на користь правосуддя. Це не допомогло викрити злочинця та не вивело невинуватих із тіні підозр.

- Гадаю, ви себе трохи накручуєте, докторе Калгарі. Безсумнівно, у ваших словах є зерно правди, та мені геть невтямки, що ви можете тут удіяти.

- Мені теж, - щиро зізнався Калгарі. - Але це означає, що я мушу спробувати. Саме тому я прийшов до вас. Я хочу... Думаю, я маю право знати передісторію.

- Ну, - почав містер Маршалл трохи жвавішим тоном, - тут немає ніякої таємниці. Розповім будь-які цікаві вам факти. Та нічого більше. Я ніколи не був у тісних стосунках із тією сім'єю. Наша компанія працювала на місіс Аргайл упродовж багатьох років. Ми співпрацювали з нею щодо створення різних трастових компаній і впорядковували юридичні справи. Я добре знав місіс Аргайл, а також її чоловіка. Про атмосферу Сонячного Рогу, темперамент і характер людей, що мешкають там, мені, так би мовити, відомо з других уст - від самої місіс Аргайл.

- Я все це розумію, - погодився Калгарі. - Але мушу звідкись почати. Я знаю, що діти не її. Їх усиновили?

- Так. Місіс Аргайл, уроджена Рейчел Констам, була єдиною донькою Рудольфа Констама, великого багатія. Її мати була американкою, теж дуже заможною жінкою. Рудольф Констам цікавився філантропією та прищеплював дочці інтерес до благодійництва. Він із дружиною загинув у автокатастрофі, й Рейчел скористалася величезним багатством, успадкованим від своїх батька й матері, скажімо умовно, для благодійних проектів. Вона особисто цікавилася благодійністю і організовувала заклади для дітей-сиріт. Під час роботи над цим вона зустріла Лео Аргайла, викладача з Оксфорду, дуже зацікавленого економічними та соціальними реформами. Щоб зрозуміти місіс Аргайл, ви повинні усвідомити, що велика трагедія її життя полягала в неможливості мати дітей. Як це трапляється з багатьма жінками, ця проблема поступово затінила все її життя. Коли після візитів до різних фахівців стало зрозуміло, що надії на те, що вона буде матір'ю, немає, їй довелося шукати якогось полегшення. Вона вдовчерила першу дитину з нетрів Нью-Йорка - тепер це міс Дюррант. Місіс Аргайл майже цілком присвятила своє життя благодійним організаціям, пов'язаним із дітьми. На початку війни, 1939 року, під егідою Міністерства охорони здоров'я вона заснувала свого роду військовий дитячий будинок у придбаному помешканні, яке ви відвідали - у Сонячному Розі.

- Тоді його називали Зміїний Ріг.

- Так. Так, гадаю, це оригінальна назва. І, можливо, більш доречно, ніж вибрана нею - Сонячний Ріг. На 1940 рік там перебувало дванадцятро-шістнадцятро дітей, переважно таких, хто до того мав незадовільних опікунів або кого не змогли евакуювати разом із сім'єю. Для цих дітей робили все. Їм дали розкішний будинок. Я відмовляв їй, вказуючи, що після кількох років війни дітям буде важко повернутися додому із таких прекрасних умов. Вона не звертала на мене уваги. Вона була надзвичайно прив'язана до дітей і зрештою вирішила залишити кількох дітей із незадовільними домашніми умовами та сиріт у своїй сім'ї. Як наслідок - п'ятеро дітей. Мері, тепер дружина Філіпа Дюрранта, Майкл, який працює в Драймуті, напівкровка Тіна, Естер і, звісно, Джеко. Вони зростали, маючи Аргайлів за батька та матір. Вони отримали найкращу освіту, яку можливо купити за гроші. Якщо оточення хоча б щось важило, вони могли б далеко піти. У них, зрозуміло, були всі умови. Джек, чи Джеко, як його називали, завжди встригав у халепи. Він украв гроші в школі та мусив звідти піти. В університеті він знайшов на свою голову проблеми вже на першому курсі. Двічі був на волосину від ув'язнення. Завжди виявляв неконтрольований норов. Одначе вам, напевно, все це вже відомо. Двічі незаконно привласнені ним гроші Аргайли компенсували своїми. Двічі йому давали гроші на нову справу. Двічі він збанкрутував. Після його смерті допомогу виплатили й досі сплачують його вдові.

Калгарі здивовано нахилився вперед.

- Його вдові? Мені не говорили, що він був одруженим.

- Як я так? - Адвокат роздратовано клацнув пальцями. - Це мій огріх. Звісно ж, я забув, що ви не читали тогочасних газет. Показово, що ніхто з Аргайлів не знав, що він був одруженим. Невдовзі після його арешту дружина Джеко прибула в Сонячний Ріг у великому розпачі. Містер Аргайл дуже добре до неї поставився. То була молода жінка, яка працювала в Драймуті, в Палет-де-Данс, партнеркою з танців. Напевно, я забув розповісти вам про це, тому що через кілька тижнів після смерті Джека вона знову вийшла заміж. Нинішній її чоловік, якщо не помиляюся, електрик у Драймуті.

- Я мушу зустрітися з нею, - мовив Калгарі та з докором додав: - Вона перша людина, з якою я мав зустрітися.

- Звісно, звісно. Я дам вам адресу. І сам не знаю, чому я не згадав про це, коли ви приходили до мене вперше.

Калгарі мовчав.

- Вона була таким... незначним фактором, - пояснив, немов перепрошуючи, юрист. - Навіть газети не здійсмали щодо цього галасу: вона ніколи не відвідувала свого чоловіка у в'язниці й надалі не виявляла до нього жодного інтересу.

Калгарі виринув із глибокої задуми. Тепер він запитав:

- Ви можете точно мені сказати, хто був у будинку у вечір убивства місіс Аргайл?

Маршалл кинув на нього швидкий погляд.

– Лео Аргайл, звісно, і наймолодша дочка Естер. Мері Дюррант і її чоловік-інвалід завітали в гості. Крім того, Кірстен Ліндстром, яку ви, ймовірно, зустрічали, – шведська кваліфікована медсестра і масажистка, яка спочатку приїхала допомагати місіс Аргайл із военним дитячим притулком і залишилася назавжди. Майкла та Тіни не було – Майкл продає автомобілі в Драймуті, а Тіна проживає в Редміні, де працює в бібліотеці графства.

Маршалл передихнув.

– Там була також міс Вон, секретарка містера Аргайла. Та вона пішла до того, як знайшли тіло.

– Я теж її зустрічав. Схоже, вона надто прив'язана до містера Аргайла.

– Так, справді. Гадаю, незабаром оголосять про їхні заручини.

– О-о!

– Він був дуже самотнім після смерті дружини, – вставив адвокат дещо несхвальним тоном.

– Так, розумію, – погодився Калгарі, а тоді поцікавився: – Містере Маршалл, а як щодо мотиву?

– Мій любий докторе Калгарі, я не можу висловлювати свої здогадки.

– Думаю, можете. Ви самі говорили, що всі факти очевидні.

– Ніхто не мав прямої грошової вигоди. Місіс Аргайл вступила в низку незалежних трастів, схеми яких тепер поширені. Ці трасти діяли на користь усіх дітей. Трастами керували трое розпорядників – я, Лео Аргайл і американський адвокат, далекий родич місіс Аргайл. Розпорядники керують величезною сумою, що підлягає розподілу, внаслідок якого найбільшу частку отримує той бенефіціар, який найбільше цього потребує.

– А як щодо містера Аргайла? Він мав фінансову вигоду від смерті своєї дружини?

– Нічого особливого. Більшу частину її активів, як я вже сказав, вкладено в трасти. Вона призначила йому залишки майна, проте сума там зовсім незначна.

– А міс Ліндстром?

– Кілька років тому місіс Аргайл виділила їй дуже пристойну щорічну ренту. – Маршалл із роздратуванням додав: – Мотив? Я не бачу навіть натяку на мотив. Принаймні це не фінансовий мотив.

– А в емоційній сфері? Можливо, виникали якісь суперечки?

- Боюся, що тут я вам не допоможу, - категорично запевнив Маршалл. - Свідком їхнього сімейного життя я не був.

- А хто допоміг би мені?

Маршалл якусь мить розмірковував. Тоді якось неохоче мовив:

- Варто зустрітися із місцевим лікарем. Доктор... е-е-е, здається... Макмастер. Уже на пенсії, та живе по сусідству. Він був фельдшером у притулку, тож мусить багато знати про життя в Сонячному Розі. А от чи вдасться переконати його розповісти вам хоч щось - це вже ваша справа. Гадаю, якщо він захоче, це може бути корисним. Хоча - даруйте мені мої слова - ви думаєте, що зможете здійснити те, що поліція зробить набагато простіше?

- Не знаю, - відповів Калгарі. - Напевно, ні. Проте я знаю, що треба спробувати. Так, я мушу спробувати.

Розділ п'ятий

Брови старшого констебля повільно поповзли чолом вгору, безуспішно намагаючись дотягтися до сивого волосся на його лисіючій голові. Він закотив очі на стелю, потім глянув на папери на своєму столі.

- Це в голові не вкладається! - обурився він.

Молодий чоловік, чиею роботою було давати правильні відповіді старшому констеблю, відкарбував:

- Так, сер.

- От кашу заварили, - пробурчав майор Фінні. Він постукав пальцями по столу й запитав: - Г'юїш тут?

- Так, сер, комісар Г'юїш прибув хвилин зо п'ять тому.

- Добре, - сказав майор. - Запроси його сюди, гаразд?

Комісар Г'юїш - високий чоловік сумного вигляду - мав таку меланхолічну ауру, що ніхто й ніколи не повірив би, що він - душа дитячих вечірок, сипле жартами та на втіху маленьким хлопчикам витягує монетки з їхніх вух.

Старший констебль привітався:

- Доброго ранку, Г'юїше, наварили ми тут каші. Що ви про це думаєте?

Комісар Г'юїш важко видихнув і сів на вказаний йому стілець.

- Здається, два роки тому ми помилилися, - резюмував він. - Той хлопець... як там його ім'я...

Старший констебль зашурхотів паперами.

– Калорі... ні, Калгарі. Якийсь професор. Неуважний чоловіча, напевно? Такі люди часто не звертають увагу на час і все таке?

Можливо, у його голосі й відчувалося прохання, але Г'юїш на це не зреагував.

Він сказав:

– Як я зрозумів, він якийсь науковець.

– То ви вважаєте, що нам варто прислухатися до того, що він говорить?

– Що ж, – почав Г'юїш, – схоже, сер Реджинальд прислухався, а я не думаю, що він міг щось упустити.

Це висловлення було присвячено генеральному прокурору.

– Ні, – неохоче погодився майор Фінні. – Якщо в цьому переконаний генеральний прокурор ГП, то, гадаю, нам залишається лише прийняти це як факт. Це означає знову відкрити справу. Ви принесли із собою потрібні дані, як я просив?

– Так, сер, приніс.

Комісар розклав усі документи на столі.

– Ви це вже переглядали? – запитав старший констебль.

– Так, сер, переглянув учора ввечері. Усе ще свіже в пам'яті. Зрештою, це було не так давно.

– Що ж, берімося, Г'юїше. Де ми?

– На початку, сер, – відповів комісар Г'юїш. – Біда в тому, бачте, що на той час не виникло жодних сумнівів.

– Ні, – погодився старший констебль. – Справа здавалася цілком зрозумілою. Не думайте, що я вас звинувачую, Г'юїше. Я підтримував вас на всі сто відсотків.

– А що там було вишукувати, справді, – мовив серйозно Г'юїш. – Надійшов дзвінок, що її вбили. Інформація про те, що той хлопець був там, погрожував їй, що доводили відбитки пальців... його відбитки пальців на кочерзі, та й гроші. Ми майже відразу його впіймали, і гроші були з ним.

– Яке він тоді справив на вас враження?

Г'юїш замислився.

– Погане, – відповів він. – Надто нахабний. І самовпевнений. Засипав інформацією про години перебування та алібі. Зухвалий. Ви таких

зустрічали. Убивці зазвичай зухвали. Гадають, що дуже розумні. Вважають: що б вони не скоїли, усе, звісно ж, правильно, і байдуже, як це вплине на інших. Він таки був поганою людиною.

- Так, - підтакнув Фінні, - він був поганцем. Усе, що нам відомо про нього, на це вказує. Та ви відразу були впевнені, що він убивця?

Комісар замислився.

- У такому не можна бути відразу впевненим. Я б сказав, що він належав до чоловіків такого типу, що частенько стають убивцями. Як Гармон 1938 року. Впродовж тривалого часу на нього складали протоколи про вкрадені велосипеди, шахрайство з грошима, обдурення бабусь - і, зрештою, він убиває жінку, маринує її в кислоті, що йому страшенно подобається, і починає так чинити регулярно. Я сприйняв Джеко Аргайла за таку людину.

- Та, схоже, - повільно протягнув старший констебль, - ми помилялись.

- Так, - визнав Г'юїш, - таки помилялись. А хлопчина - мертвий. Погані справи. Проте майте на увазі, - додав, - він таки був поганцем. Можливо, не був убивцею... власне, таки не був убивцею, як тепер стало відомо... та він був негідником.

- Що ж, чоловіче, - гримнув на нього Фінні, - хто її все-таки вбив? Кажете, ви переглядали цю справу вчора ввечері. Хтось її убив. Жінка не вдарила себе сама кочергою по потилиці. Це зробив хтось інший. Хто ж це був?

Комісар Г'юїш зітхнув і відкинувся в кріслі.

- Цікаво, чи дізнаємося ми колись, - ніби сам у себе запитав він.

- Усе складно, еге ж?

- Так, тому що слід прохолов і тому що буде мало речових доказів, і я взагалі схиляюся до того, що тих речових доказів ніколи не було достатньо.

- Річ у тому, що в будинку хтось був, хтось близький їй.

- Не розумію, хто ще це може бути, - міркував комісар. - Чи був це хтось із домашніх, чи вона сама комусь відчинила двері та впустила всередину. Родина Аргайлів любила замикатися на всі замки. Засуви від грабіжників на вікнах, ланцюжки, додаткові замки на входних дверях. Їх якимось пограбували - кілька років до того - й відтоді вони були готові до появи грабіжників. - Він зробив паузу, і знову продовжив: - Біда в тім, сер, що на той час ми не розглядали інших варіантів. Справа проти Джеко Аргайла була цілісною. Звісно, тепер зрозуміло, що цим скористався вбивця.

- Скористався тим, що хлопець був там, посварився з нею та погрожував?

- Так. Тій особі достатньо було лише увійти до кімнати, взяти кочергу рукою в рукавичці звідти, куди її пожурих Джеко, підійти до столу, за яким щось писала місіс Аргайл, і вдарити її по голові.

Майор Фінні видав лише одне просте слово:

– Навіщо?

Комісар Г'юїш неквапливо кивнув.

– Так, сер, саме це нам необхідно довідатись. Це одна з проблем – відсутність мотиву.

– На той час не скидалося на те, – говорив старший констебль, – що був якийсь, так би мовити, очевидний мотив. Як і решта жінок із нерухомістю та значними статками, вона вдалася до різноманітних схем для легального уникнення податків на спадщину. Трастовий фонд уже діяв, дітей було забезпечено ще за її життя. Вони не отримали б більше після її смерті. Та й вона не була неприємною, набридливою, лихою чи скупю жінкою. Витрачала на них гроші все їхнє життя. Хороша освіта, капіталовкладення для початку їхніх власних справ і регулярні виплати кожному. Любов, доброта й турботливість.

– Саме так, сер, – погодився комісар Г'юїш. – Жодних очевидних причин для бажання її позбутися. Хоча... – Він замовк.

– Так, Г'юїше?

– Містер Аргайл, як я розумію, планує знову одружуватися. Він одружується із міс Гвендою Вон, яка багато років працювала в нього секретаркою.

– Так, – вдумливо додав майор Фінні. – Гадаю, це могло б бути мотивом, про який нам тоді не було нічого відомо. Кажете, працювала в нього багато років. Припускаєте, між ними щось було на час убивства?

– Маю сумнів, сер, – відповів комісар Г'юїш. – Про такі речі в селищі зазвичай швидко починають пліткувати. Тобто не думаю, що між ними щось таки відбувалося. Нічого, про що місис Аргайл могла б довідатися і посваритися з чоловіком.

– Так, – погодився старший констебль. – Проте він міг би прагнути одружитись із Гвендою Вон.

– Вона приваблива молода жінка, – схарактеризував комісар Г'юїш. – Не ефектна, я б так не сказав, але приємна на вигляд і приваблива в хорошому значенні цього слова.

– Напевно, віддана йому всі ці роки, – припустив майор Фінні. – Ці жінки – секретарки – завжди видаються закоханими у своїх босів.

– Гаразд, у нас є мотив для цих двох, – підсумував Г'юїш. – А ще служниця, шведка. Можливо, місис Аргайл не так уже їй і подобалася. Можливо, були непорозуміння, справжні чи надумані; щось, чого вона не могла стерпіти. У неї не було ніякої фінансової вигоди від її смерті, позаяк місис Аргайл уже забезпечила її щорічним прибутком. Вона здавалася доброю, мудрою жінкою, а не такою, яка гепатиме когось кочергою по голові! Та хто його знає, чи не так? Гляньте на справу Ліззі Борден.

- Так, - озвався старший констебль, - ніхто не знає. Виникали сумніви, що то хтось чужий?

- Жодних слідів, - мовив комісар. - Шухляда, звідки забрали гроші. Була спроба надати кімнаті такого вигляду, наче там побував грабіжник, проте дуже аматорська. Це ідеально відповідало типу поведінки молодого Джеко, який намагався б створити саме такий ефект.

- Що мене дивує, - зауважив старший констебль, - так це гроші.

- Так, - погодився Г'юїш. - Це важко зрозуміти. Одна із п'ятірок, що були в Джека Аргайла, - це саме та п'ятірка, яку місіс Аргайл видали в банку того ранку. «Місіс Боттлберрі» - напис із цим іменем стояв на зворотньому боці п'ятірки. Він сказав, що мати дала йому гроші, проте і містер Аргайл, і Гвенда Вон наполягають на тому, що місіс Аргайл увійшла до бібліотеки за чверть до сьомої й розповіла їм про те, що Джеко вимагав гроші, а вона категорично відмовилася їх йому давати.

- Звісно, це можливо, - зазначив старший констебль, - але, зважаючи на те, що нам тепер відомо, Аргайл і та дівчина Вон могли обманювати.

- Так, є така ймовірність... або, вірогідно... - комісар замовк.

- Так, Г'юїше? - Фінні вимагав продовження.

- Припустімо, хтось, наразі назвемо його чи її «Ікс», підслухав сварку та погрози Джеко. Припустімо, хтось вирішив скористатись нагодою. Взяв гроші, наздогнав хлопця, запевнив, що мати, зрештою, дає їх йому, таким чином створюючи гарненьку підставу. Обережно, щоб не витерти відбитків пальців, скористався кочергою, якою хлопець погрожував матері.

- Дідько його вхопи! - злісно вилаявся старший констебль. - Це взагалі не схоже на те, що мені відомо про цю сім'ю. Хто ще був у будинку того вечора, окрім Аргайла та Гвенди Вон, Естер Аргайл і тієї жінки, Ліндстром?

- Найстарша заміжня донька, Мері Дюррант, із чоловіком тимчасово проживали там.

- Він каліка, чи не так? Його можна не брати до уваги. Як щодо Мері Дюррант?

- Вона дуже спокійна дівчина, сер. Важко уявити, щоб вона виявила сильні емоції або... або ж убила когось.

- Прислуга? - допитувався старший констебль.

- Уся денна, сер, і всі вони пішли додому до шостої.

- Дайте гляну на години.

Комісар передав йому папери.

- Гм... так, зрозуміло. За чверть до сьомої місіс Аргайл розмовляла зі своїм чоловіком про погрози Джеко. Гвенда Вон була присутня при частині цієї

розмови. Гвенда пішла додому відразу після сьомої. Естер Аргайл бачила матір живою за дві чи три хвилини до сьомої. Після цього місіс Аргайл ніхто не бачив до о пів на восьму, коли міс Ліндстром знайшла її тіло. Між сьомою та о пів на восьму можливостей скористатися нагодою було багато. Її могла вбити Естер, а також Гвенда Вон після того, як вийшла з бібліотеки, й перед тим, як пішла додому. Міс Ліндстром могла вбити її, коли «знайшла тіло». Лео Аргайл був наодинці в бібліотеці з десяти по сьомій і до того часу, коли міс Ліндстром здійняла тривогу, тож міг піти до вітальні своєї дружини й убити її протягом тих двадцяти хвилин. Мері Дюррант, яка перебувала нагорі, могла спуститись і вбити матір. І... – вдумливо протягнув Фінні, – місіс Аргайл сама могла впустити когось крізь вхідні двері так само, як вона впустила Джека Аргайла (як ми гадали). Лео Аргайл говорив, що йому здалося, ніби продзеленчав дзвінок і відчинилися та зачинилися вхідні двері, проте він не був дуже точний щодо часу. Ми припустили, що то сталося тоді, коли Джеко повернувся й убив її.

– Йому не треба було дзвонити у дзвінок, – заперечив Г'юїш. – У нього був власний ключ. У всіх них був.

– Є ще один брат, так?

– Так, Майкл. Працює продавцем автомобілів у Драймуті.

– Мабуть, краще довідатися, – розмірковував старший констебль, – що він робив того вечора.

– Через два роки? – перепитав комісар Г'юїш. – Не схоже, що хтось згадав би.

– А тоді його запитували?

– На виїзді з клієнтом тестував автомобіль, як я пригадую. Тоді не було причин його підозрювати, проте він мав ключ, тож міг би прийти та вбити її.

Старший констебль зітхнув.

– Я не знаю, із чого починатимете, Г'юїше. І не знаю, чи ми колись щось дізнаємось.

– Я б і сам хотів дізнатися, хто ж її убив, – сказав Г'юїш. – Судячи з того, що мені про неї відомо, то була хороша жінка. Багато зробила для людей. Для знедолених, для різних благодійних організацій. Таку людину не повинні були б убити. Так. Хочу дізнатися. Навіть якщо не вдасться знайти достатньо доказів, щоб задовольнити генерального прокурора, я однаково хочу дізнатися.

– Що ж, хай щастить, Г'юїше, – побажав старший констебль. – Добре, що в нас зараз і так нічого не відбувається. Та не втрачайте ентузіазму, якщо не вдасться нічого знайти. Слід дуже прохолов. Так. Дуже прохолов.

I

У кінотеатрі спалахнули вогні. На екрані замерехтіла реклама. Капельдинерки кінотеатру заснували туди й сюди з пакетиками лимонаду та морозивом. Артур Калгарі пильно їх роздивлявся. Повненька дівчина з каштановим волоссям, висока із темним і маленька русява. Та, яку він прийшов побачити. Дружина Джеко. Удова Джеко, тепер дружина чоловіка на ім'я Джо Клегг. У неї було симпатичне, трохи вульгарне обличчя, заліплене косметикою, вищипані брови, жахливе й цупке від дешевої хімічної завивки волосся. Артур Калгарі купив у неї морозиво. Він мав її домашню адресу та намір туди навідатись, але спочатку хотів побачити її так, щоб вона про це не здогадувалася. Що ж, якось так. Йому подумалось, що вона не така невістка, до якої місіс Аргайл, у всіх планах, ставилася б із великою прихильністю. Тому, без сумнівів, Джеко її й не показував.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=35498417&lfm=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

Король Лір. Дія перша, сцена четверта (переклад з англ. М. Рильського).